

Feel the Night: waardering duisternis leidt tot acceptatie lichtreductie

Het Friese project Feel the Night heeft als doel het belang van duisternis en stilte te benadrukken, terwijl beleidsmakers tegelijkertijd worden gestimuleerd tot inperking van lichthinder.

• door **Rien Kort**

Feel The Night is een project dat is voortgekomen uit Leeuwarden Culturele Hoofdstad van Europa 2018. Dit initiatief van de Friese architect Nynke-Rixt Jukema wordt aangewend om de schoonheid van de duisternis te promoten: “Door middel van grote en kleine culturele evenementen willen wij het belang van duisternis en stilte benadrukken, terwijl we aan de andere kant beleidsmakers willen beïnvloeden om na te denken over beperking van lichthinder.” Om een serieus statement te kunnen maken, is de samenwerking met gemeenten onontbeerlijk. “Ongeveer driekwart van de lichtvervuiling komt voort uit openbare verlichting. Door middel van efficiëntere verlichting en vervanging van verouderde technieken nemen gemeenten deze problematiek onder handen.” Een struikelblok is echter de algemene houding van burgers bij lichtreductie. In hun ogen komen de sociale en verkeersveiligheid in het geding, zodra er masten verdwijnen.

Weerstand

Feel the Night geeft overheden volgens Jukema een laagdrempelig en aantrekkelijk kader waarmee burgers kunnen worden benaderd. In haar boodschap benadrukt ze dat duisternis geen angst of een onveilig gevoel hoeft op te roepen. “Donkerte en het zicht op een heldere sterrenhemel heeft ook zijn mooie kanten. Die waardering willen we stimuleren onder de plaatselijke bevolking. We verwachten dat deze benadering de weerstand tegen het verwijderen van openbare verlichting wegneemt.” Dat IGOV het project ook wil ondersteunen, vindt Jukema fantastisch. “Via het

IGOV kunnen wij veel gemeenten in één keer bereiken.” Gezamenlijk worden aansprekende activiteiten georganiseerd om aandacht te vragen voor de problematiek rond lichtvervuiling.” Een nog te houden landelijke ontwerpwedstrijd voor duurzame lichtreductie voor de jeugd is daar een voorbeeld van. “Daarnaast denken we aan congressen waar vertegenwoordigers uit de lichtwereld en aanhangers van duisternis de dialoog aangaan.”

Duisternispark

Inmiddels is de oprichting van een stichting Feel the Night in volle gang. De voorlopige organisatie bestaat uit Jukema, de gemeenten Menameradiel, Harlingen, Leeuwarden Culturele Hoofdstad en, zijdelings, de provincie Friesland. De eerste acties moeten in de tweede helft van 2015 worden uitgevoerd. De komende tijd gaat Feel The Night proberen om relevante gemeenten te betrekken bij deze plannen. Zo maakt Feel the Night zich er hard voor om het Waddengebied uit te roepen tot een duisternispark. Daarnaast bestaat er de wens om een aantal dorpen rond en in het Nationaal Park de Alde Feanen in Friesland, te bombarderen tot Dark Sky Community of, op zijn Fries, ‘tsjusternis mienskip’. Die status kan het gebied naar verwachting voorzien van een extra toeristische impuls.

Gedateerde verlichting

Namens de gemeente Menameradiel werkt Eibert van der Woude mee aan Feel the Night. Zijn gemeente ligt in het

beoogde duisternispark dat er vanaf 2018 moet komen. Menameradiel concentreert zich al vanaf 2008 op de strijd tegen lichtvervuiling door gedateerde en lichtvervuilende lichtpunten in de regio versneld te vervangen. “Samen met de overige zes gemeenten in Noordwest Friesland is licht-hinder langs dorpsranden, doorgaande wegen, fietspaden en industrieterreinen in kaart gebracht en vervolgens in een projectplan gegoten. De animo onder gemeenten om wat aan lichtvervuiling te doen, is groot.”

Parallele sporen

Vorig jaar hoorde Van der Woude van het initiatief van Jukema. “Met dit project probeert zij bij dorpen een bewustwording te realiseren, terwijl wij als gemeenten een vervangingsslag willen maken. Deze twee sporen liepen parallel, daarom het leek ons een beter idee om samen te werken. Openbare verlichting kan een lastig onderwerp zijn. Soms leidt het verwijderen van lichtmasten tot vrees voor onveiligheid onder burgers. Het verhaal achter Feel The Night kan naar ons idee sneller tot acceptatie leiden.” Snelheid is geboden, aangezien gemeenten, provincie en Rijksoverheid elk een eigen lichtbeleid voeren. “Led is vanwege het duurzame karakter en de lange levensduur bijzonder in trek. Onderlinge afstemming over een geüniformeerd lichtbeleid is noodzakelijk om te voorkomen dat er

straks voor jaren een wildgroei aan uiteenlopende verlichtingstypen in het openbare gebied staat. Dit komt de schoonheid van de nacht niet ten goede.”

‘De weerstand tegen het verwijderen van openbare verlichting wegnemen’

Oranje gloed

Voordat de aanvraag voor de erkenning tot duisternispark de deur uitgaat, zal toch eerst de nog heersende lichtvervuiling moeten worden aangepakt. Dat gebeurt vanuit Harlingen. Deze gemeente heeft zich inmiddels ook verbonden aan het Feel the Night-initiatief, maar is sinds 2011 op grote schaal actief in het terugdringen van lichtvervuiling, aldus beleidsmedewerker infrastructuur Minne Schiphof: “Langs de kust zorgden industriegebieden, openbare verlichting en kassencomplexen voor een aanhoudende oranje gloed boven de stad. Door middel van informatievoorziening over minder felle alternatieven, zoals energiezuinige armaturen en lichtarme verlichtingsoplossingen, stimuleerden wij het plaatselijke bedrijfsleven om met andere ogen naar de problematiek te kijken.

Schoolgaande jeugd kreeg voorlichting over lichtoverlast en werd geprikkeld om met ideeën te komen. Als gemeente hebben wij zelf openbare verlichting beperkt waar mogelijk, een innovatieve vervangingsslag gemaakt en beleidsmatige aanpassingen ingevoerd.” De realisatie van een duisternispark in de gemeenten Harlingen, Franekeradeel, Het Bildt, Menameradiel, Littenseradiel en

Leeuwarderadeel kan leiden tot de herwaardering van het donker, meent Schiphof. Een beroep op het Waddenfonds voor het ontplooiën van nieuwe initiatieven sluit hij niet uit. “Voor bestedingsdoeleinden kun je denken aan subsidies voor duurzaamheidsinitiatieven, vervangen van energieslurende armaturen en het weghalen van masten.”

Naoberschap als leidende waarde

Feel the Night heeft ook de handen ineengeslagen met de organisatie van de Light Challenge. Deze studentontwerp-wedstrijd voor innovatieve verlichting krijgt in 2017 een Europese editie. Vanzelfsprekend staat de waarde van duisternis centraal en wordt op deze manier getracht om het thema op de Europese agenda te krijgen, aldus Jan Bakker en Rixt Muller van de Light Challenge: “Het idee om deze competitie op Europees niveau te houden, leefde al ver voor de eerste editie. De aansluiting met Feel the Night en Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 heeft dat voornemen een vliegwieleffect gegeven.” Volgens Bakker is de problematiek rondom lichtvervuiling een internationaal probleem. De roep om een herwaardering van het donker uit zich over de grenzen in de verwezenlijking van Dark Sky Communities. “De door de Light Challenge behandelde thematiek en problematiek sluit in het kader van lichtbeleving uitstekend aan op de filosofie achter deze duisternisgebieden.” Muller: “Daarom wordt de Europese Light Challenge aangegrepen om de onderlinge verbinding met elkaar te zoeken. Naoberschap of mienskip zal, net als bij de traditionele Challenge, de leidende waarde zijn: overheid, burgers, bedrijven en studenten zoeken gezamenlijk naar duurzame oplossingen.” Een concrete invulling van de Europese ontwerp-wedstrijd is er verder nog niet, aldus Bakker: “We staan pas aan het begin van dit traject. Jukema heeft inmiddels overleg gepleegd met een aantal universiteiten in Lissabon, Kopenhagen en Hamburg. Veel verder dan dat zijn we nog niet, maar als mogelijke opdracht kun je bijvoorbeeld denken aan het bouwen van observatoria. Als het maar een activiteit is die de waarde van duisternis onderstreept.”

www.feelthenight.eu

www.arkfryslan.nl

- De OVL Kengetallen en de Energie-akkoord-monitoring benadrukken het belang van het op orde en voorhanden hebben van areaal-informatie en rapportages op detailniveau. Ook is duidelijk geworden dat er behoefte is aan één standaard die de basis is voor het verzamelen en presenteren van informatie. Het verzamelen en presenteren van areaal-informatie moet snel en eenvoudig kunnen worden uitgevoerd. Het IGOV denkt na over de ontwikkeling van een regie-tool voor openbare verlichting. Hiervoor doet het een marktonderzoek. Het IGOV wil graag weten hoe en met welk cijfermateriaal gemeenten hun beleid en budget meten en rapporteren. Wat zijn de kritische prestatie-indicatoren op basis waarvan de uitgaven, kwaliteit en voortgang worden gemeten en bijgestuurd? Als budget, kwaliteit en voortgangsbewaking en aantallen niet

worden gemonitord, maar die wens er wel is, over welk cijfermateriaal zou de gemeente dan willen beschikken? Mail reacties graag naar info@igov.nl.

- 21 april is de Lichtdag van de derde editie van de Week van de Openbare Ruimte in Putten. Het IGOV Innovatie Platform is partner en verzorgt een groot deel van het programma. Voor IGOV- en IGOV Innovatie Platform-deelnemers is per lid voor één persoon de toegang gratis.

- Op 21 mei vindt in het hypermoderne high-tech MediaPlaza Utrecht het feedback moment van de LightChallenge plaats. Bij dit evenement worden voor de eerste keer de ontwerpconcepten aan het publiek getoond voor feedback ten behoeve van de vervolmaking van de ontwerpen. Het IGOV is gastheer van

dit evenement en organiseert die dag ook haar ledenbijeenkomsten van IGOV en IGOV Innovatie Platform met in de avond gelegenheid om de lichtkunst-route Trajectum Lumen te bezoeken onder begeleiding van een gids.